

**Bölümlere Göre Raporlama – BIST İstanbul
Üzerine Bir Çalışma**
Havva Nur ÇİFTÇİ¹

Geliş Tarihi/ Received	Kabul Tarihi/ Accepted	Yayın Tarihi/ Published
13.04.2021	01.10.2021	15.10.2021

Citation/Atıf: Çiftçi H. N., (2021), *Bölümlere Göre Raporlama – BIST İstanbul Üzerine Bir Çalışma*, *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 35(4): Sayfa: 1423-1444, <https://doi.org/10.16951/atauniibd.914914>

Öz: İşletmelerin ürün çeşitliliğinin artması, faaliyet gösterilen alanların ve coğrafi bölgelerin çeşitliliği bölümsel faaliyet sonuçlarına olan bilgi ihtiyacını arttırmıştır. İşletme faaliyetlerinin analiz edilmesinde başta yöneticiler olmak üzere finansal tablo kullanıcılarının bölümsel bilgi ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bu çalışmanın amacı BIST’te işlem gören işletmelerin bölümlere göre raporlama uygulamalarının ortaya konmasıdır. Bu kapsamda BIST’te işlem göre işletmelerin 2020 yılı finansal tabloları ve dipnotları incelenmiştir. Çalışmada nitel veri analizi yöntemlerinden biri olan betimsel (betimleme) analiz tekniği kullanılmıştır. Çalışma sonucunda, TFRS-8: Faaliyet Bölümleri standardında yer alan raporlama ve açıklama kriterleri dikkate alınarak ulaşılan sonuçlar özetlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Bölümlere Göre Raporlama, Coğrafi Bölümler, Faaliyet Bölümleri, Finansal Raporlama.

Segment Reporting – A Study on BIST ISTANBUL

Abstract: Increasing product diversity of enterprises, diversity of areas of activity and geographical regions increased the need for information on segmental activity results. In the analysis of business activities, the departmental information need of financial statement users, especially managers, has emerged. The purpose of this study is to reveal the reporting practices of companies traded in BIST according to segments. In this context, the financial statements and disclosures of the companies traded in BIST for the year 2020 have been examined. Descriptive (descriptive) analysis technique, which is one of the qualitative data analysis methods, was used in the study. As a result of the study, the conclusions reached by considering the reporting and explanation criteria in the TFRS-8: Operating Segments standard are summarized

Key Words: Financial Reporting, Geographic Segments, Segment Reporting, Operating Segments.

JEL Codes: M40, M48, Y10

¹Dr., İstanbul Üniversitesi, İşletme Fakültesi, Muhasebe Anabilim Dalı, hnciftci@istanbul.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0002-3859-6693>

EXTENDED SUMMARY

Purpose and Scope

The purpose of this study is to reveal the reporting practices of companies traded in BIST according to segments. In this context, the financial statements and disclosures of the companies traded in BIST for the year 2020 have been examined and the status of the segmental reporting practices as of 2020 was analyzed. The reason for choosing the companies listed in BIST in the study is the ease of accessing the financial statements of these enterprises and the obligation to make segment reporting in accordance with the scope of TFRS-8 standard.

Design/Methodology/Approach

Descriptive (descriptive) analysis technique, which is one of the qualitative data analysis methods, was used in the study.

Findings

In the research, the financial statements of 435 companies were examined and it was seen that about half of the companies examined reported according to segments. When the reasons why companies that do not report according to segments is examined, it is seen that it is generally due to the companies operating in a single field of activity or geography. When the other explanations are examined, it can be concluded that some businesses combine their business segments and do not report as a result of applying the merging criteria in the standard, although their activities are not limited to a single field of activity. In addition, some businesses did not report according to geographical segments, although they had sales abroad, as this amount was not significant.

Conclusion and Discussion

Within the scope of the segment reporting standard, businesses are required to disclose some information about the segments they report in their disclosures. When these explanations are examined, it is observed that not all enterprises examined make similar statements and even many of them limit the explanations. Determining the reasons for this situation is a separate research topic. Apart from this study, various relationship analyzes can be made that reveal the relationship between segment reporting and certain financial statement elements, taking into account the information needs of the demanding groups of segment reporting.

1. Giriş

Finansal tablolar işletmelerin finansal durumu ve performansı hakkında bilgi sunan raporlardır. Bu raporlar yardımıyla işletme yöneticileri, borç veren diğer taraflar başta olmak üzere mevcut ve potansiyel yatırımcılar için ekonomik kararların alınmasında faydalı bilgi sunulması amaçlanmaktadır. İşletmelerin yayınladıkları finansal tablolar aracılığı ile işletmelerin bir bütün

olarak başarısı ölçülebilmekte, finansal yapısı değerlendirilebilmekte ve gelecekteki nakit akışlarına ilişkin tahminler yapılabilmektedir. İşletmelerin faaliyet alanları, üretilen ürünler ve faaliyet gösterdikleri bölgeler başta olmak üzere işletmelerin gerçekleştirdikleri faaliyetleri ile ilgili bölümsel anlamda bir değerlendirme yapmak ancak bölümsel raporlama yardımıyla mümkündür.

Ticari koşulların gelişmesi, küreselleşme, sermaye piyasasındaki serbestleşme, işletme ölçeklerinin büyümesi ve işletmelerin faaliyet alanlarının genişlemesi muhasebe bilgi sisteminde üretilen bilgilerin raporlanmasını etkilemiştir. İşletmelerin ürün çeşitliliğinin artması, faaliyet gösterilen alanların ve coğrafi bölgelerin çeşitliliği bölümsel faaliyet sonuçlarına olan bilgi ihtiyacını arttırmıştır. İşletme faaliyetlerinin analiz edilmesinde, başta yöneticiler olmak üzere, finansal tablo kullanıcılarının bölümsel bilgi ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bölümsel raporlama, bölümler arası risklerin objektif bir şekilde gözlemlenmesine imkân tanımakla birlikte, yöneticiler ile paydaşlar arasındaki bilgi asimetrisini azaltmaktadır (Kobbi-Fakhfakh vd., 2018: 85). Finansal bilgilerin bölümlere göre raporlanmasının işletmelerin rekabet gücü üzerinde olumsuz etkileri olacağına yönelik eleştiriler (Gençoğlu ve Arsoy, 2004: 3) olmasına rağmen; başta yöneticiler olmak üzere finansal tablo kullanıcılarının bölümlere göre raporlama yapan bir işletmenin faaliyetleri ile finansal bilgilerini analiz edebilmelerini ve gelecekle ilgili daha gerçekçi tahminler yapabilmelerini sağladığına inanılmaktadır (Sağlam, 2009: 1338). Bölümsel raporlamanın amacı, işletmenin performansının daha iyi anlaşılması için finansal tablo kullanıcılarına yüksek derecede bilgi sunmaktır (Arsoy, 2008: 178).

Bölümsel bilgi ihtiyacı, temelde işletme yönetiminin planlama ve kontrol fonksiyonlarını yerine getirmek amacıyla ortaya çıkan ihtiyacının bir sonucudur. İşletmenin kaynak ve kapasite kullanım etkinliğinin ölçülmesi, performans ölçümünde yönetimin kararlarına etki eden kriterlerin belirlenmesi gibi ihtiyaçlar işletme faaliyetlerinin bölümlendirilmesi ve ayrı olarak değerlendirilmesi gereğini ortaya çıkarmıştır. Ancak işletme dışı kullanıcıların da yatırım ve kredi kararlarındaki bilgi ihtiyacı dış raporlama açısından bölümsel raporlamanın önemini arttırmış ve çeşitli düzenlemeler yapılmasını gerektirmiştir. Bölümsel raporlama yardımıyla; işletme yönetiminin karar almada kullandıkları bilgilerin anlaşılması, işletmenin faaliyet gösterdikleri alanlarla ilgili risk ve getirilerin daha iyi analiz edilmesi ve finansal tablo kullanıcılarının işletmenin faaliyetleri ile ilgili daha doğru tahminler yapabilmesini sağlamak amaçlanmaktadır.

Bölümlere göre raporlama ihtiyacı ilk olarak ABD’de ortaya çıkmıştır. 1960’lı yıllarda işletmelerin kümeleşmeye başlaması ve holdingleşmeleriyle birlikte işletmelerin faaliyet alanları genişlemiştir. Bu kapsamda Amerika Muhasebe Standartları Kurulu (FASB) 1967 yılında bölümlere göre raporlamayla ilgili ilk çalışmalarına başlamıştır. 1970 yılında Amerika Borsa

Komisyonunun farklı iş kollarında faaliyet gösteren işletmelerden bölümsel bilgi talep etmesiyle birlikte 1976 yılında FASB No: 14 Finansal Bilgilerin Bölümlere göre Raporlanması standardı yayınlanmıştır (Sağlam, 2009; 1339). Ancak standart koyucular tarafından belirlenen formata göre yapılan raporlamanın işletme kararlarında yöneticinin bölümsel raporlama sürecinden uzak olmasına neden olduğu, bu durumun da raporlamanın esnekliğine ve kalitesine etki ettiği şeklindeki eleştiriler sonucunda (Botosan ve Stanford, 2005; 770) ilgili standart 1997 yılında revize edilmiş “SFAS No: 131 Bağlantılı Bilgi ve Kuralların Bölümsel İçeriği Hakkında Kamuyu Bilgilendirme Standardı” yayınlanarak son halini almıştır. Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (IASB)’de FASB ile uyumlu olarak çalışmalara başlamış ve bu konudaki ilk standart olan “IAS-14 Finansal Bilgilerin Bölümlere Göre Raporlanması” standardını 1981 yılında yayınlamıştır. Bu standart hazırlanırken SFAS:14’ten yararlanılmış ve benzer kurallar tanımlanmıştır (Prather-Kinsey ve Meek, 2004: 214). 2006 yılında FASB tarafından yapılan revizyonlar takip edilerek, her iki standart grubunun uyumlaştırma çalışmaları doğrultusunda “UFRS-8 Faaliyet Bölümleri” standardı yayınlanarak SFAS-131 ile birbirine yakınlaştırılmıştır.

Türkiye’de ilk olarak “Sermaye Piyasasında Muhasebe Standartları Hakkında Tebliğ (Seri: XI, No: 25)” ile halka açık işletmelerde bölümlere göre raporlama konusu düzenlemiştir. Ayrıca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu tarafından yayınlanan “Muhasebe Uygulama Yönetmeliğine ilişkin 20 Sayılı Tebliğ ile Finansal Tablolarda Yer Alan Bilgilerin Bölümlere Göre Sunulmasına İlişkin Muhasebe Standardı” düzenlenmiştir. Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu’nun (TMSK) kurulmasıyla birlikte uluslararası düzenlemelerle paralel olarak “TMS-14 Bölümlere Göre Raporlama Standardı” yayınlanmıştır. 2008 yılında Kurul Uluslararası Muhasebe Standartları Kurulu (UMSK) tarafından yapılan değişikliğe paralel olarak “TFRS-8: Faaliyet Bölümleri Standardı” yayınlanmıştır (Sağlam, 2009; 1340-1341). 2 Kasım 2011 yılında Kamu Gözetim Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu’nun (KGK) kurulmasıyla birlikte TMSK’nın tüm yetkileri KGK’ya devredilmiştir. Halen günümüzde yürürlükte olan “TFRS-8 Faaliyet Bölümleri Standardı” halka açık işletmelerde zorunlu olarak, halka açık olmayan işletmelerdeyse tercihe bağlı olarak uygulanmaktadır.

Bölümlere göre raporlama ile ilgili olarak literatürde yer alan çalışmalar incelendiğinde; ilgili çalışmaların ağırlıklı standartta yer alan değişimin belirli sektörde veya endekste yer alan işletmeler dikkate alınarak finansal raporlamayı ne şekilde etkilediği üzerinde durulmuştur. Çalışmanın amacı, bölümlere göre raporlamaya ilişkin BIST’te işlem gören işletmelerin uygulamalarını ortaya koymaktır. Çalışmada, literatürde yer alan çalışmalardan farklı olarak BIST’te işlem gören tüm işletmeler ve tüm sektörler çalışmaya dahil edilmiş ve 2020 yılı

itibariyle bölümlere göre raporlama standardına ilişkin durum ortaya koyulmuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde, bölümlere göre raporlamanın önemi ve bölümsel raporlamayla ilgili yapılmış düzenlemelerden bahsedilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde, yürürlükteki son düzenleme olan “TFRS-8: Faaliyet Bölümleri Standardı” anlatılmıştır. Üçüncü bölümde, bölümlere göre raporlamaya ilişkin literatürde yapılan çalışmalardan bahsedilmiştir. Dördüncü bölümdeyse, BIST’te işlem gören işletmelerin bölümlere göre raporlamasına ilişkin bir durum incelemesi yapılmıştır. Son bölüm olan sonuç bölümündeysen, çalışmanın sonuçlarına yer verilmiştir.

2. TFRS-8: Faaliyet Bölümleri Standardı

“TFRS-8 Faaliyet Bölümleri” standardının amacı; *“finansal tablo kullanıcılarının, işletmenin gerçekleştirdiği faaliyetler ile faaliyette bulunduğu ekonomik ortamın niteliğini ve finansal etkilerini değerlendirmelerini mümkün kılan bilgileri açıklamaktır”* (TFRS-8; paraf.1). Diğer bir ifadeyle; bu standardın amacı işletmelerin faaliyet bölümlerinin belirlenmesine ilişkin kriterleri, belirlenen faaliyet bölümlerine ilişkin açıklanması gereken bilgileri ve bu bilgilerin ne şekilde sunulacağını belirlemektir. Bu standart bir kaydetme veya ölçme standardı değildir; sunulan bilgilerin finansal tablo kullanıcıları tarafından ne şekilde değerlendirileceğine ilişkin ilkeleri içermez. Bu standartta; faaliyet bölümlerinin ve raporlanabilir bölümlerin ne şekilde belirleneceği ile raporlanabilir bölümlere ilişkin açıklanacak bilgilere ilişkin ilkeler belirlenmiştir.

Faaliyet bölümlerinin belirlenmesinde “faaliyetlere ilişkin karar almaya yetkili mercii” kavramı ile yönetim yaklaşımı benimsenmiştir. Bu kavram ile belirli bir yönetici ya da unvan değil, bir işlev belirlenmiştir. Bu işlevle; işletme bölümlerine kaynak tahsisi ve bu bölümlerin performansının değerlendirilmesi ifade edilmektedir (TFRS-8, paraf. 7). Bu yaklaşımla; işletme dışına sunulacak bölümsel bilgiler, işletmenin iç yapısı göz önünde bulundurularak karar alma ve performans ölçme amacıyla oluşturulan iç raporlara dayandırılmıştır. TFRS-8 ile kabul edilen bu yaklaşımın sağlamış olduğu özgürlük, özellikle finansal tabloların hazırlanmasında maliyet ve fayda dengesi açısından incelendiğinde, finansal tablo hazırlayıcıları tarafından olumlu karşılanmıştır (Kang ve Gray, 2019; 263).

İşletmelerde faaliyet bölümü olarak tanımlanan bölümler standartta yer alan alt sınırları karşılamaması durumunda raporlanabilir bölüm olarak değerlendirilir. Bu sınırlar hasılat, raporlanan kâr veya varlıklar baz alınarak belirlenmiştir. Bu standartta özellikle hasılat dikkate alınarak oluşturulan kriterde, bir bölümün satış gelirinin büyük bir kısmı işletme içi satışlardan kaynaklansa bile, raporlanabilir bölüm olarak tanımlanması dikkat çekmektedir. Ayrıca belirlenen alt sınırlar haricinde, işletme yönetiminin bir faaliyet

bölgümlüne ilişkin bilgilerin finansal tablo kullanıcılarının kararlarında etkili olacağını düşünmesi halinde belirlenen sayısal alt sınırları karşılamasa bile ilgili faaliyet bölümlü raporlanabilir bölümlü olarak değerlendirilebilir (TFRS-8, paraf. 13). Bu açıdan incelendiğinde raporlanabilir bölümlerin belirlenmesinde muhasebenin önemlilik ilkesinin etkisi görölmektedir.

Faaliyet bölümleri benzer ekonomik özellik gösteriyorlarsa benzer finansal performans gösterdikleri düşünölmektedir. Buna göre eğer belirlenen faaliyet bölümleri; ürünün, hizmetin veya üretim süreçlerinin niteliği, ürünün ve hizmetin sunulduğu müşteri türü veya sınıfı, ürünlerin dağıtımını ya da hizmetlerin sunumu için tercih edilen kanallar veya uygulanabilir olması durumunda düzenleyici çevrenin niteliği dikkate alınarak birleştirilebilirler (TFRS-8; paraf.12). Standartta ayrıca raporlanabilir bölümlerin tümöyle ilgili olarak %75 kriteri getirilmiştir. Bu kritere göre, bölümlü raporlaması, “*faaliyet bölümleri tarafından raporlanan toplam dış hasılatın işletmenin hasılatının %75’inden düşük olması durumunda, işletme hasılatının en az %75’i raporlanabilir bölümlere dâhil oluncaya kadar, ek faaliyet bölümleri sayısal alt sınırları karşılamasalar dahi, raporlanabilir bölümlü olarak tanımlanır*” şeklinde ifade edilmiştir (TFRS-8, paraf.15).

Bölümsel raporlamayla; finansal tablo kullanıcılarına, işletmenin gerçekeştirdiği faaliyetler ile işletmenin faaliyette bulunduğu ekonomik ortamın niteliğini ve finansal etkilerini değerlendirmelerini mümkün kılan bilgiler açıklanır (TFRS-8, paraf. 20). Bu kapsamda yapılacak açıklamalar genel açıklamalar, kâr veya zarara, varlıklara ve borçlara ilişkin açıklamalar, ölçme ve tüm işletmeyi kapsayan diğer açıklamalar olmak üzere dört başlıkta sınıflandırılmış ve Tablo 1.’de özetlenmiştir.

Tablo 1: *TFRS-8: Faaliyet Bölümleri Standardına Göre İşletme Tarafından Yapılacak Açıklamalar*

I. GENEL AÇIKLAMALAR	
1.	Faaliyet bölümleri ile raporlanabilir bölümlerinin belirlenmesinde kullanılan faktörler
2.	Faaliyet bölümlerinin birleştirilmesinde yönetim tarafından yapılan değerlendirmeler
3.	Raporlanabilir bölümlerin hasılatının elde edildiği ürün ve hizmetlerin türü
II. KÂR veya ZARARA, VARLIKLARA ve BORÇLARA İLİŞKİN AÇIKLAMALAR	
1.	Raporlanabilir bölümlere ilişkin kâr veya zarar tutarı
2.	Raporlanabilir bölümlere ilişkin toplam varlık ve borç tutarı
3.	Raporlanabilir bölümlere ilişkin işletme dışı müşterilerden elde edilen hasılat, işletmenin içindeki diğer faaliyet bölümleri ile olan işlemlerden elde edilen hasılat, faiz geliri, faiz gideri, amortisman ve itfa payları, TMS-1: Finansal Tabloların Sunuluğu standardı uyarınca açıklanan ilgili diğer gelir tablosu ve bilanço kalemleri

Tablo 1 Devamı: TFRS-8: Faaliyet Bölümleri Standardına Göre İşletme Tarafından Yapılacak Açıklamalar

III. ÖLÇME	
1.	Raporlanabilir bölümlerin, kâr ya da zararın, varlıkların ve borçların ölçümlerinin açıklaması ve meydana gelen farklılıklar
2.	Mutabakatlar
3.	Geçmişte raporlanan bilgilerin yeniden düzenlenmesi
IV. TÜM İŞLETMEYİ KAPSAYAN AÇIKLAMALAR	
1.	Ürün ve hizmetlere ilişkin bilgiler
2.	Coğrafi bölgelere ilişkin bilgiler
3.	Büyük müşterilere ilişkin bilgi

Yukardaki tabloda özetlenen bilgilerin açıklanmasında, bu bilgilerin işletmede mevcut olması veya işletme yönetimi tarafından hazırlanmasının aşırı maliyetli olmaması temel kriterdir. Yukarıda yer alan açıklamaların dışında işletmenin raporlanabilir bölümlerinde değişme meydana gelmişse; bu bilgiler maliyet kısıtı dikkate alınarak geçmiş dönemlere karşılık gelen bilgiler finansal tablo kullanıcıları tarafından karşılaştırılabilirliğin yapılabilmesi için yeniden düzenlenir.

3. Literatür

Ömürbek ve Özdemir (2009) tarafından yapılan çalışmada, İMKB-100’de listelenen işletmelerin 2007 yılı itibariyle hazırlanmış finansal tablolarında bölümsel raporlama uygulama düzeyleri, özellikle coğrafi bölümlere yayıp yapmadıkları açısından incelenerek, işletmelerin piyasa değerleri ile ödenmiş sermaye düzeyleri arasındaki ilişki araştırılmıştır. Çalışmada yer alan işletmelerin 54’ünün bölümsel raporlama yaptığı, bu işletmelerin ise 30’unun coğrafi bölümlere göre raporlama yaptığı tespit edilmiştir. Ayrıca coğrafi bölümlere göre bilgi sunan işletmelerin ödenmiş sermaye ve piyasa değeri ile anlamlı bir ilişki olduğu görülmüştür.

Uyar ve Güngörmüş (2009) tarafından yapılan çalışmada, İMKB’de işlem gören işletmelerin “TFRS-8: Faaliyet Bölümleri” standardını uygulama düzeylerinin tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda İMKB’de işlem gören 145 adet sanayi işletmesinden rasgele seçilen 30 işletme çalışmanın örneklemini oluşturmaktadır. Çalışmada belirlenen amaç doğrultusunda; işletmelerin faaliyet raporlaması yapıp yapmadığı, faaliyet bölümlenmesi yapan işletmelerin faaliyet bölümlerini faaliyet alanına göre mi yoksa coğrafi bölgeye göre mi yaptığı ve son olarak faaliyet bölümlenmesi yapan işletmelerin hangi finansal tablo kalemlerini açıkladığı şeklinde üç araştırma sorusu oluşturulmuştur. Yapılan çalışmada, örnekleme dâhil olan işletmelerin çoğunun bölümsel raporlama yapmadığı ve bölümsel raporlama yapan işletmelerinse daha çok faaliyet bölümlerine göre raporlama yaptıkları

görülmüştür. Çalışmanın sonucunda; bölümlere göre raporlanan bilgilerin sınırlı olduğu ve standarda uygun bir şekilde yapılmadığı ortaya koyulmuştur.

Özden (2009) tarafından yapılan tez çalışmasında; Arçelik A.ř.'nin TMS-14: Bölümlere Göre Raporlama standardını uyguladığı 31.12.2008 tarihli finansal tablolarındaki raporlanan bölüm bilgileri ile TFRS-8: Faaliyet Bölümleri standardına göre yaptığı raporlama incelenmiştir. Çalışmada her iki standardın borsada işlem gören bir işletme açısından uygulanması anlatılmış ve ilgili standardın değişmesiyle birlikte finansal raporlamada meydana gelen değişimler açıklanmıştır.

Poroy (2009) tarafından yapılan “İMKB şirketlerinde Bölümlere Göre Raporlama Uygulamalarının İncelenmesi” başlıklı tez çalışmasında, İMKB 100 endeksinde yer alan işletmelerin bölümlere göre raporlama uygulamaları incelenmiştir. Bu kapsamda araştırmada yer alan işletmelerin 31.03.2009 tarihinde biten döneme ilişkin 2009 yılı ilk 3 aylık finansal tabloları dikkate alınmıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre İMKB 100 endeksinde yer alan işletmelerin %63'ünün bölümlere göre raporlama yaptığı gözlemlenmiştir. Bölümlere göre raporlama yapan işletmelerin %70'i konsolide tablo açıklayan işletmelerdir. Bireysel finansal tablo açıklayan işletmelerin ise %83'ü bölümlere göre raporlama yapmaktadır. Özellikle standardın oluşturulmasında önemli etkisi bulunan holding ve yatırım sektöründe faaliyet gösteren işletmelerin bölümlere göre raporlama uygulamaları incelendiğinde bu işletmelerin %92'sinin bölümlere göre raporlama yaptıkları görülmüştür. Açıklanan bölümler bazında yapılan incelemede İMKB 100 endeksinde yer alan işletmelerin %67'si faaliyet bölümü, %11'i coğrafi bölüm, %22'sinin ise hem faaliyet bölümü hem de coğrafi bölüm açıklaması yaptığı gözlemlenmiştir. Sadece coğrafi bölümü açıklayan işletmelerin çoğu bölümsel bilgileri açıklarken, bölüm varlıkları, yükümlölükleri, kâr veya zarar, amortisman gideri ve yatırım harcamaları gibi konulardan herhangi birini ya da hiçbirini açıklamadıkları, bunların yerine bölüm satış bilgilerini hepsini açıkladıkları gözlemlenmiştir.

Çiftçioğlu ve Poroy (2010) tarafından yapılan çalışmada, 01.07.2009-30.09.2009 tarihleri arasında İMKB 100 hisse senetleri piyasası endeksinde yer alan işletmelerin bölümlere göre raporlama yapma durumları ile bu işletmelerin İMKB Kurumsal Yönetim Endeksinde yer alıp almadıkları incelenerek sosyal sorumluluk ve bölümlere göre raporlama ilişkisi irdelenmiştir. Araştırmanın sonucunda hem İMKB 100 endeksinde hem de İMKB Kurumsal yönetim Endeksinde yer alan 12 işletmede yalnızca 2 tanesinin bölümlere göre raporlama yapmadığı tespit edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre sosyal sorumlu işletmelerin bölümlere göre raporlama yaparak bilgi kullanıcılarına doğru bilgi verme yükümlölüklerini yerine getirdikleri sonucuna ulaşılmıştır.

Kang ve Gray (2013) tarafından yapılan çalışmada, Avustralya Borsasında işlem gören 200 işletmenin 2008 ve 2010 yılı faaliyet raporları

incelenerek UFRS-8 Faaliyet Bölümleri standardının işletmelerin bölümsel raporlamaya olan etkisi incelenmiştir. Yapılan araştırma sonucunda, standartta meydana gelen değişikliği takiben, işletmelerin raporlanabilir bölüm sayısında ve raporlanan bilginin kapsamında artış olduğu gözlemlenmiştir.

Nichols vd. (2013) tarafından yapılan çalışmada, yönetim yaklaşımının bölümlere göre raporlamaya olan etkisi incelenmiştir. Bu kapsamda yönetim yaklaşımının benimsenmeye yönelik endişelerin gerçekleşip gerçekleşmediği araştırılmıştır. Ayrıca, SFAS 131 ve UFRS-8 uygulamalarının işletmelerin bölümlere göre raporlamaları ile işletme kararlarına etkisi üzerine yapılan çalışmalar incelenmiş ve UFRS-8 ile ilgili yapılabilecek araştırma önerileri sunulmuştur.

Altat (2014) tarafından yapılan çalışmada, Hindistan borsasında işlem gören ve en fazla getiriye sahip 50 işletmesinin bölümlere göre raporlama uygulamalarının borsa performansı üzerindeki etkisinin regresyon yöntemi ile analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda, işletmelerin faaliyet ve coğrafi bölümlerine ilişkin raporlamaları, faaliyetleri çeşitlenmiş veya çok uluslu işletmelerin risk ve getirisiyle ilgili olduğu görülmüştür.

Bugeja vd. (2015) tarafından yapılan çalışmada, işletmelerin bölümsel raporlama için yönetim yaklaşımı benimsemesinin etkilerini lojistik regresyon yöntemi yardımıyla analiz edilmiştir. Çalışmanın sonucunda; raporlanan bölüm sayısının faaliyet gösterilen sektördeki rekabet ve kârlılık derecesiyle ilişkili olduğu ve açıklanan bilgi ile bölümden zarar etme ihtimali arasında olumsuz bir ilişki olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Farias ve Rodriguez (2015) tarafından yapılan çalışmada, UFRS-8'in bölümsel raporlamaya olan etkisini ortaya koymak amacıyla Madrid Borsasında işlem gören işletmelerin sundukları bölümsel bilgi ile işletme büyüklüğü arasındaki ilişki lojistik regresyon yardımıyla araştırılmıştır. Çalışmanın sonucuna göre, beklenenin aksine, işletmelerin önemli bir kısmının işletme yapıları ile tutarsız bir şekilde raporlama yapmaya devam ettikleri ve çoğunun az ya da hiç ek bilgi sunmadıkları tespit edilmiştir. Ayrıca işletme büyüklüğü ile açıklanan bilgi arasında anlamlı ilişki tespit edilmiştir.

Özdemir (2015) tarafından yapılan çalışmada TFRS 8 Faaliyet Bölümleri standardının bankalardaki bölümsel raporlamada yarattığı son değişikliklerin tespit edilmesi amaçlanmış ve bir bölümsel rapor uygulamasına yer verilmiştir. Bu kapsamda Borsa İstanbul'da işlem göre 16 bankanın 2008-2013 dönemlerine ait finansal tabloları ve dipnotları incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda yeni standardın yayınlanmasıyla birlikte bölümsel raporlama kapsamında 7 bankanın açıkladığı bilgi miktarında artış olduğu belirlenmiştir. Ayrıca TFRS 8 ile birlikte getirilen yönetim yaklaşımının etkisi olarak açıklanan finansal bilgilerin içeriklerinin ve bölüm yapılarına ilişkin bilgilerin farklılaştığı tespit edilmiştir.

Zeytinoğlu (2015) tarafından yapılan çalışmada, BIST’te kayıtlı olan işletmelerin %29’unun bölümsel raporlama yaptığı görülmüştür. Çalışmada bölümsel bilgi düzeyini açıklayan işletmelerin karakteristik özellikleri çoklu regresyon modeli ile açıklanmaya çalışılmıştır. İstatistiksel olarak anlamlı olan modelin bölümsel bilgilerin açıklanma düzeyi ile işletme hacmi ve kaldıraç oranı arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Obradovic ve Karapavlovic (2016) tarafından yapılan çalışmanın amacı, Sırbistan’da faaliyet gösteren 500 işletmenin 2013 yılı finansal tabloları ve dipnotları incelenerek bu işletmelerin bölümsel raporlama uygulamalarını ortaya koymaktır. Çalışmaya konu olan işletmelerin %40,6’sı Belgrad Borsasında işlem görmektedir. Yapılan araştırma sonucunda çalışmaya konu olan işletmelerden sadece 33 tanesinin bölümlere göre raporlama yaptığı görülmüştür. Yazarlar tarafından bölümlere göre raporlama yapan işletmelerin sayısının az olması çalışmaya konu olan işletmelerin çoğunun sermaye piyasasında işlem görmemesinden dolayı bölümsel raporlamanın zorunluluk olmaması şeklinde açıklanmıştır. Ayrıca yazarlar, Belgrad Borsasında işlem gören işletmelerin içerisinde bölümlere göre raporlama yapan işletmelerin sayısının az olmasıysa; bu işletmelerin iç raporlama tercihlerinde bölümsel raporlama yapmamalarından dolayı olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Çalışmada incelenen işletmeler içerisinde finansal kurumların diğer alanlarda faaliyet gösteren işletmelere kıyasla bölümsel bilgi raporlaması yaptıkları görülmüştür. Ayrıca bölümsel raporlama yapan işletmelerin varlık büyüklükleri ile raporlanan bölümsel bilgi hacmi incelendiğinde aralarında pozitif bir ilişki olduğu görülmüştür.

Kılıç (2016) tarafından yapılan çalışmada, Borsa İstanbul’da BIST 100 endeksinde işlem gören işletmelerin 2006-2014 yılları arasındaki bölümsel raporlama uygulamalarını ve bölümsel raporlama düzeylerine etki eden faktörler incelenmiştir. Yapılan araştırma panel veri analizi yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada işletme hacimlerinin işletmelerin bölümsel raporlama düzeyini anlamlı ve pozitif yönde etkilediği görülmüştür. Ayrıca sahiplik yapısının ürün ve hizmet bazlı bölümsel raporlama düzeyi ile pozitif ilişkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte dört büyük denetim firmaları tarafından denetlenen işletmelerin daha fazla coğrafi bölge raporladıkları görülmüştür. Kârlılık ile bölümsel bilgi düzeyi arasında negatif bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir.

Kopecka (2016) tarafından yapılan çalışmada, Prag Borsası’da işlem gören ve farklı sektörlerde faaliyet gösteren 10 işletme seçilerek bölümsel bilgi açıklamalarının kalitesi ile UFRS-8 standardı uygulamalarının etkileri analiz edilmiştir. 2013 yılı finansal tabloları dikkate alınarak yapılan analiz sonucunda, 2008 yılında standartta yapılan değişikliğin beklenenin aksine raporlanabilir bölümlerde ve açıklanan bilgilerde önemli derecede etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır.

Lucchese ve Carlo (2016) tarafından yapılan çalışmada, İtalya Borsasında işlem gören işletmelerin 2008-2012 yıllarına ait finansal tabloları incelenerek, UFRS-8 standardının bölüm açıklamalarının büyüklükleri ile işletmelerin dipnot açıklama politikalarına olan etkisi incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda, standartta yapılan değişikliklerle birlikte beklenenin aksine bölüm açıklamalarında değişiklik oluşmadığı gözlemlenmiştir. Ayrıca kullanılan sabit etkili regresyon modeli sonucunda, bölüm raporlaması ile işletmenin büyüklüğü, büyüme oranı, kârlılığı ve sahiplik yapısı arasında negatif ilişki olduğu görülmüştür.

Birt vd. (2017) tarafından yapılan çalışmada, Hindistan'da faaliyet gösteren 136 kamu ve özel bankasının 2007-2010 dönemlerine ait finansal tabloları incelenerek bölüm bilgilerinin değer ilişkisi Ohlson modeli yardımıyla araştırılmıştır. Çalışmada, kamu bankalarının özel sektör bankalarına kıyasla daha yüksek hisse fiyatına, kazanç ve daha fazla özkaynağa sahip olduğu tespit edilmiştir. Bölümlere göre kazanç verileri her iki grupta faaliyet gösteren işletmeler için oldukça önemlidir. Ancak bölümsel özkaynak verileri yalnızca Hindistan bankaları için önemlidir. Raporlanan bölüm sayısı hem değer ilişkisi açısından hem de yüksek hisse fiyatları ile ilgilidir.

Kobbi-Fakhfakh vd. (2018) tarafından yapılan çalışmada, Avrupa Birliğine üye ülkelerin borsalarında işlem gören 171 işletmenin 2006-2012 finansal raporları incelenerek, çoklu regresyon modeli yardımıyla bölümsel raporlamanın kalitesini etkileyen faktörler belirlenmişlerdir. Çalışmanın sonucunda, büyük ölçekli, dört büyük denetim firmasınınca denetlenen ve uluslararası alanda faaliyet gösteren işletmelerin daha kaliteli bölümsel bilgi sundukları sonucuna ulaşılmıştır. Oluşturulan model yardımıyla; finansal kaldıraç ile bölümsel raporlama arasında negatif bir ilişki olduğu ve işletmelerin kârlılığı ile bölümsel raporlama kalitesi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı tespit edilmiştir.

Üçoğlu (2020) tarafından yapılan çalışmada, Borsa İstanbul'da faaliyet gösteren işletmelerin TFRS-8 standardı kapsamında BIST 30'da listelenen işletmeler ile Londra Borsası'nda FTSE 100'de listelenen ve faaliyet alanları aynı veya benzer sektörlerde faaliyet gösteren rastgele seçilmiş 30 işletmenin 2018 yılı bağımsız denetçi raporları kullanılarak içerik analizi yapılmıştır. Standartta yer alan hükümler dikkate alınarak yapılan puanlama sonucunda, Londra Borsasında işlem gören işletmelerin toplam puanının BIST'te işlem gören işletmelerinkinden yüksek olduğu ancak önemli derecede farklılaşmadığı ve ortalama puanların birbirine oldukça yakın olduğu belirlenmiştir. Çalışmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, BIST'te listelenen işletmelerin faaliyet bölümlerine ilişkin finansal raporlarında sundukları bilgilerde yıllar itibarıyla önemli oranda artış olduğu ve daha önce sunulan bölümsel bilgiler açısından Londra Borsasında işlem gören işletmelerle aralarında çok ciddi farklılıklar bulunmasına rağmen son yıllar itibarıyla toplan puanları ve ortalama puanlarının birbirine oldukça yakın olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

4. Araştırma

2020 yılı itibariyle Borsa İstanbul'da (BIST) işlem gören işletmelerin bölümlere göre raporlama uygulamaları araştırılmıştır. Bu kapsamda incelenen işletmelerin 21.03.2020 tarihi itibariyle Kamuyu Aydınlatma Platformu'nda yayınlanan 2020 yılı finansal tabloları incelenmiştir.

4.1. Araştırma Metodolojisi

Çalışmada nitel veri analizi yöntemlerinden biri olan betimsel (betimleme) analiz tekniği kullanılmıştır. Bu analiz tekniğinin amacı, verilerin araştırmacı tarafından oluşturulan belirli temalar içerisinde sınıflandırılmasıdır. Böylece toplanan verilerin birbiriyle karşılaştırılmasına imkân sağlanır. Ayrıca araştırmacı tarafından oluşturulan temalar birbiri ile ilişkilendirilerek veri seti içerisinde yer alan değişkenler arasındaki ilişkiler ve farklılıklar incelenir (Özdemir, 2010: 330).

Çalışmada, “TFRS:8 Faaliyet Bölümleri” standardında yer alan raporlama ve açıklama kriterleri dikkate alınarak oluşturulan araştırma soruları řu şekildedir:

1. Faaliyet bölümlerinin belirlenmesine ilişkin açıklama yapılmış mıdır? Açıklama yapıldıysa işletme faaliyet bölümlerinin belirlenmesinde hangi kriterleri dikkate almıştır?
2. İşletme “karar almaya yetkili merci” ilişkin tanımlama yapılmış mıdır?
3. Raporlanabilir bölümlerin belirlenmesine ilişkin açıklama yapılmış mıdır? Açıklama yapıldıysa, işletme raporlanabilir bölümlerinin belirlenmesinde hangi kriterleri dikkate almıştır?
4. Raporlanabilir bölümlerin belirlenmesinde standartta belirlenen sayısal alt sınırların haricinde başka bir yaklaşım (önemlilik ilkesi) belirlenmiş midir?
5. Raporlanabilir bölümlere ilişkin birleştirme yapılırken hangi kriterler belirlenmiştir?
6. Standartta yer alan “Kâr veya Zarara, Varlıklara ve Borçlara İlişkin Bilgiler” bölümü ile ilgili olarak hangi tür açıklamalar yapılmıştır? Standartta belirtilen açıklamaların tamamı yapılmış mıdır?
7. Bölümler arası varlık, borç kâr ya da zararın dağıtımına ilişkin açıklama yapılmış mıdır?
8. Standartta yer alan “Tüm İşletmeyi Kapsayan Açıklamalar” bölümü ile ilgili olarak hangi tür açıklamalar yapılmıştır? Standartta belirtilen açıklamaların tamamı yapılmış mıdır?

4.2. Araştırmanın Sonucu

Çalışmada 2020 yılı itibariyle Borsa İstanbul'da (BIST) işlem gören ve finansal tablosuna ulaşılan 435 işletmenin 2020 yılı finansal tabloları incelenmiş ve işletmelerin bölümlere göre raporlama uygulamaları

araştırılmıştır. Bu kapsamda işletmelerin bölümlere göre raporlama yapma uygulamalarına ilişkin dağılım Tablo 2.'de özetlenmiştir.

Tablo 2. İşletmelerin Bölümlere Göre Raporlama Uygulamaları

	İşletme Sayısı	Oran
Bölümlere göre raporlama yapmaktadır	190	%44
Bölümlere göre raporlama yapmamaktadır	245	%56
Toplam	435	%100

Çalışmada yapılan inceleme sonucunda 190 (%44) işletmenin bölümlere göre raporlama yaptığı; 245 (%56) işletmeninse bölümlere göre raporlama yapmadığı görülmüştür. Toplam incelenen işletme sayısı dikkate alındığında yaklaşık olarak yarı yarıya bir uygulama olduğu sonucuna ulaşılabilir. Bölümlere göre raporlama uygulamalarının işletmelerin faaliyet gösterdiği sektörlerle göre dağılımı Tablo 3.'te gösterilmiştir.

Tablo 3. Bölümlere Göre Raporlama Uygulamalarının İşletmelerin Faaliyet Gösterdikleri Sektörlere Göre Dağılımı

Sektörler	İşletme Sayısı	Bölümlere Göre Raporlama Yapmaktadır	Bölümlere Göre Raporlama Yapmamaktadır
Mali Kuruluşlar	186	88 (%47)	98 (%53)
İmalat	156	61 (%39)	95 (%61)
Enerji Gaz ve Su	12	8 (%66)	4 (%34)
Perakende Ticaret	12	5 (%41)	7 (%59)
İnşaat ve Bayındırlık	9	4 (%44)	5 (%56)
Spor	4	4 (%100)	-
Teknoloji	16	4 (%25)	12 (%75)
Toptan Ticaret	10	3 (%30)	7 (%70)
Ulaşım ve Depolama	7	3 (%42)	4 (%58)
Haberleşme	2	2(%100)	-
Lokantalar ve Oteller	9	2 (%22)	7 (%78)
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	3	2 (%66)	1 (%34)
İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	2	1 (%50)	1 (%50)
Sağlık	2	1 (%50)	1 (%50)
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	2	1 (%50)	1 (%50)
Yaratıcı Sanatlar gösteri ve Eğlence Faaliyetleri	1	1 (%100)	-
Güvenlik ve Soruşturma Faaliyetleri	1	-	1 (%100)
Mesleki, Bilimsel ve Teknik Faaliyet	1	-	1 (%100)
Toplam	435	190	245

Bölümlere göre raporlama uygulamalarının sektörlerle göre dağılımı incelendiğinde işletmelerin en fazla faaliyet gösterdikleri sektörlerin imalat ile mali kuruluşlar olduğu görülmektedir. Bölümlere göre raporlama uygulamasının toplam işletme sayısına göre oransal olarak dağılımı incelendiğinde enerji, gaz ve su, haberleşme, madencilik ve taş ocakçılığı, spor

sektörlerinde faaliyet gösteren işletmelerin faaliyetlerini bölümlere göre raporladıkları görülmektedir.

Bölümlere göre raporlama yapmayan işletmelerin neden bölümlere göre raporlama yapmadıklarına ilişkin açıklamalara ilişkin dağılım Tablo 4.'te özetlenmiştir.

Tablo 4. Bölümlere Göre Raporlama Yapmayan İşletmelerin Açıklamaları

Açıklamalar	İşletme Sayısı	Oran
Farklı türde ürün, faaliyet ve faaliyet gösterilen farklı coğrafi bölge yoktur.	91	%38
Bölümlere göre raporlamaya ilişkin herhangi bir bilgi açıklanmamıştır.	79	%32
Karar almaya yetkili mercii tarafından standartta yer alan birleştirme kriterlerine uygun olarak faaliyet bölümleri birleştirilmiştir.	62	%25
TFRS-8'in uygulama kapsamı dışında kalan bir işletmedir.	6	%3
Sayısal alt sınırları aşmamaktadır.	3	%1
Bireysel Finansal tablo hazırlamaktadır. (Konsolidasyon yapmamaktadır.)	3	%1
Faaliyetini durdurmuştur.	1	%0
TOPLAM	245	%100

İşletmelerin bölümlere göre raporlama yapmama nedenleri incelendiğinde; genel olarak (%38) işletmelerin faaliyet alanı sınırlı olduğu, diğer bir ifadeyle işletmelerin faaliyetlerini yürüttüğü tek bir faaliyet alanı ve tek bir ekonomik coğrafya bulunmasından dolayı bölümlere göre raporlama yapılmamaktadır. Bunun dışında “karar almaya yetkili mercii” tarafından tabloda ayrıntılı bir şekilde özetlendiği üzere çeşitli nedenlerle bölümlere göre raporlama yapılmamıştır. Yapılan açıklamalar incelendiğinde işletmelerin ağırlıklı olarak standardın on ikinci paragrafında yer alan birleştirme kriterlerini uygulayarak faaliyet bölümlerini birleştirdikleri ve raporlama yapmadıkları sonucuna ulaşılabilir.

Bölümlere göre raporlama yapan işletmelerin faaliyet veya coğrafi bölüm raporlamasına göre dağılımları Tablo 5.'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Bölümlere Göre Raporlama Yapan İşletmelerin Bölüm Bilgisi Açıklama Dağılımı

	İşletme Sayısı	Oran
Sadece Faaliyet Bölüm Raporlaması	154	%81
Sadece Coğrafi Bölüm Raporlaması	20	%12
Hem Faaliyet Hem de Coğrafi Bölüm Raporlaması	16	%7
Toplam	190	%100

2008 yılında güncellenerek yayınlanan bölümlere göre raporlama standardındaki en önemli değişiklik raporlanacak bölümlerin belirlenmesinde

yönetim yaklaşımının getirilmesidir. Böylece raporlanacak bölümlerin belirlenmesi ile işletmenin iç raporlama sistemi uyumlaştırılmıştır. Buna göre işletme yönetimi raporlanacak bölüm bilgilerini belli bir formata göre değil iç raporlama sistemine uygun olarak belirleyebilmektedirler. Bu kapsamda bölümlere göre raporlama yapan işletmelerin raporlama yaptıkları bölüm bilgilerine ilişkin dağılım incelendiğinde, 154 (%81) işletmenin sadece faaliyet bölümlerine göre, 20 (%12) işletmenin sadece coğrafi bölümlere göre ve son olarak da 16 (%7) işletmeninse hem faaliyet hem de coğrafi bölümlere göre raporlama yaptıkları görülmektedir.

Bölümlere göre raporlama yapan işletmelerin faaliyet veya coğrafi bölüm raporlamasının sektörlere göre dağılımları Tablo 6.'da gösterilmiştir.

Tablo 6. *Bölümlere Göre Raporlama Yapan İşletmelerin Bölüm Bilgisi Açıklamanın Sektörlere Göre Dağılımı*

Sektörler	İşletme Sayısı	Faaliyet Bölümleri Raporlaması	Coğrafi Bölüm Raporlaması	Hem Faaliyet Hem de Coğrafi Bölüm Raporlaması
Enerji Gaz ve Su	8	6	2	-
Haberleşme	2	1	-	1
İdari ve Destek Hizmet Faaliyetleri	1	1	-	-
İmalat	61	43	13	5
İnşaat ve Bayındırlık	4	1	-	3
Lokantalar ve Oteller	2	2	-	-
Mali Kuruluşlar	88	80	3	5
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	2	2	-	-
Perakende Ticaret	5	2	2	1
Sağlık	1	1	-	-
Spor	4	4	-	-
Tarım, Ormancılık ve Balıkçılık	1	1	-	-
Teknoloji	4	3	-	1
Toptan Ticaret	3	3	-	-
Ulaşım ve Depolama	3	3	-	-
Yaratıcı Sanatlar gösteri ve Eğlence Faaliyetleri	1	1	-	-
Toplam	190	154	20	16

Temel olarak faaliyet ve coğrafi bölüm ayrımı dışında, raporlanacak bilgilerin önemli olması durumunda faaliyet bölümlere alt gruplara ayrılabilir. Örneğin; Lokanta ve Otelcilik sektöründe faaliyet gösteren bir işletme 2 ana faaliyet bölümüne ek olarak, turizm ve otelcilik faaliyet bölümünden elde ettiği gelirleri işletme bazında 6 ayrı faaliyet alt bölümüne ayırarak raporlama

yapmıştır. Sağlık sektöründe faaliyet gösteren bir diğer işletme raporladığı faaliyet bölümlerinden elde ettiği gelirleri hastane, gelirin elde edildiği kurum ve tedavi türlerine göre de ayrıca raporlamıştır. Gayrimenkul Yatırım Ortaklığı olarak faaliyet gösteren işletmeler de ana faaliyet bölümleri haricinde gelirlerini proje bazında raporlamışlardır.

Tablo 6.'da gösterilen faaliyet ve coğrafi bölüm raporlamasından farklı olarak, işletmeler dipnotlarında "Hasılat ve Satışların Maliyeti" başlığı altında satış hasılatını ürünlere göre ya da satış hasılatının yurt içinden ve yurt dışından elde edilmesine göre de ayırım yapmışlardır. Farklı ürünlerin faaliyet bölümü olarak değerlendirilmemesi ve yurt dışı hasılat tutarının ayrı raporlama yapılacak kadar önemli olmaması nedeniyle coğrafi bölümlere göre raporlama yapılmamıştır. "Hasılat ve Satışların Maliyeti" dipnot başlığı altında açıklanan bilgiler bölümlere göre raporlama ile ilgili olmadığından yapılan araştırmada "Faaliyet Bölümleri Raporlaması" ve "Coğrafi Bölüm Raporlaması" başlığına dâhil edilmemiştir.

Bölgümlere göre raporlamada standardı kapsamında işletmelerin dipnotlarında açıklamaları gereken bilgiler; genel açıklamalar, kâr veya zarar, varlık ve borçlarına ilişkin açıklamalar, ölçme ve tüm işletmeyi kapsayan açıklamalar olmak üzere dört grupta incelenmiştir. Bu unsurlar yapılması gereken zorunlu açıklamalar olmamakla birlikte, finansal tablo kullanıcılarının işletmenin faaliyetlerini değerlendirmelerini mümkün kılan bilgilerdir. Bölümlere göre raporlama yapan işletmelerin genel bilgiler kapsamında dipnotlarında açıklaması gereken bilgilerin açıklanma sıklıklarına göre dağılımı Tablo 7.'de gösterilmiştir.

Tablo 7. Bölümlere Göre Raporlama Yapan İşletmelerin Genel Açıklamalarına İlişkin Dağılım

Genel Açıklamaları	İşletme Sayısı	Oran
Raporlanabilir bölümlerin hasılatının elde edildiği ürün ve hizmetlerin türü	43	%22
Faaliyet bölümleri ile raporlanabilir bölümlerinin belirlenmesinde kullanılan faktörler	15	%7
Faaliyet bölümlerinin birleştirilmesinde yönetim tarafından yapılan değerlendirmeler	0	%0

Bölgümlere göre raporlama yapan işletmelerin finansal tablo dipnotları dikkate alınarak yapılan analiz sonucunda işletmelerin genel olarak standardın beşinci paragrafına göre faaliyet bölümlerini belirledikleri görülmüştür. Standardın "Açıklamalar" başlığı altında yer alan genel bilgiler kapsamında, raporlanabilir bölüm hasılatının elde edildiği ürün ve hizmet türü kapsamında 43 (%22) işletmenin açıklama yaptığı, 15 (%7) işletme raporlanabilir bölümlerin belirlenmesine ilişkin açıklama yapmış ve sayısal alt sınırların

dikkate alınarak raporlama yapıldığını gözlemlenmiştir. Birleştirme kriterleri ile ilgili açıklamalar incelendiğinde raporlanabilir bölümlerin birleştirilmesi ile ilgili açıklama gözlemlenmemiştir. Ayrıca “Genel Açıklamalar” başlığı altında yer almamasına rağmen yapılan inceleme sonucunda bölümlere göre raporlama yapan işletmelerden 40 (%21) işletmenin “karar almaya yetkili mercii” açıklaması yaptığı görülmüştür.

İşletmelerin kâr veya zarar, varlık ve borçlarına ilişkin bilgiler kapsamında dipnotlarında açıklaması gereken bilgilerin açıklanma sıklıklarına göre dağılımı Tablo 8.’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Bölümlere Göre Raporlama Yapan İşletmelerin Kâr veya Zarar, Varlık ve Borçlarına İlişkin Açıklamaları

Kâr veya Zarara, Varlıklara ve Borçlara İlişkin Bilgiler	İşletme Sayısı	Oran
Raporlanabilir bölümlere ilişkin kâr veya zarar tutarı	190	%100
Raporlanabilir bölümlere ilişkin toplam varlık ve borç tutarı	131	%69
Raporlanabilir bölümlere ilişkin işletme dışı müşterilerden elde edilen hasılat, işletmenin içindeki diğer faaliyet bölümleri ile olan işlemlerden elde edilen hasılat, faiz geliri, faiz gideri, amortisman ve itfa payları, TMS-1: Finansal Tabloların Sunuluşu standardı uyarınca açıklanan ilgili diğer gelir tablosu ve bilanço kalemleri	141	%74

Kâr veya zarar, varlık ve borçlara ilişkin yapılması gereken açıklamalar incelendiğinde, işletmelerin tamamının her bir raporlanabilir bölüme ilişkin hasılat, kâr veya zarara ilişkin raporlama yaptığı görülmüştür. Kâr türü incelendiğinde, işletmenin faaliyet gösterdiği sektör açısından farklılaşma olduğu görülmüştür. Ağırlıklı olarak işletmeler bölüm performansının değerlendirilmesinde ve aynı sektörde yer alan işletmeler ile karşılaştırılabilirliği sağlamak amacıyla FAVÖK (Faiz, Amortisman, Vergi Öncesi Kâr) tutarını raporlamışlardır. Bölümlere ilişkin varlık ve borç tutarları standardın on üçüncü paragrafında yer alan sayısal alt sınırlara ilişkin kriterlerden biri olmasına rağmen sadece 131 (%69) işletmenin raporlama yaptığı görülmüştür. Bu durum işletmenin toplam varlık ve borçların bölümlere dağıtılmasında yaşanan zorluktan kaynaklandığı şeklinde yorumlanabilir. Tablonun üçüncü satırında yer alan bilgiler işletmenin faaliyet gösterdikleri sektörlerle ve işletmenin iç kontrol sistemi dikkate alınarak yapılan raporlama tercihlerine göre değişiklik göstermekle birlikte, 141 (%74) işletmenin bu kapsamda bilgi açıkladığı gözlemlenmiştir.

İşletmelerin ölçme kapsamında dipnotlarında açıklaması gereken bilgilerin açıklanma sıklıklarına göre dağılımı Tablo 9.’da gösterilmiştir.

Tablo 9. Bölümlere Göre Raporlama Yapan İşletmelerin Ölçme'ye İlişkin Açıklamaları

Ölçme	İşletme Sayısı	Oran
Raporlanabilir bölümlerin, kâr ya da zararın, varlıkların ve borçların ölçümlerinin açıklaması ve meydana gelen farklılıklar	94	%49
Mutabakatlar	2	%1
Geçmişte raporlanan bilgilerin yeniden düzenlenmesi	2	%1

Ölçmeye ilişkin açıklamalar incelendiğinde, 94 (%49) işletmenin bölümler arası eliminasyon düzeltmesi yaptığı gözlemlenmiştir. Genel olarak yapılan incelemede bölüm varlıklarının, borçlarının, gelir ve giderlerinin ne şekilde bölümlere dağıtıldığına ilişkin bilgi bulunamamıştır. Bunun dışında 2 (%1) işletme bölüm tutarları ile toplam tutarlara ilişkin mutabakat bilgisi sunmuştur. Geçmişte raporlanan bilgilerin yeniden düzenlenmesi şeklinde bir açıklama görülmemesine rağmen, mevcut dönem içerisinde durdurulan ve birleştirilen faaliyet bölümlerine ilişkin 2 (%1) işletmenin bilgi sunduğu görülmüştür.

İşletmelerin tüm işletmeyi kapsayan bilgilere ilişkin açıklamalar kapsamında dipnotlarında açıklaması gereken bilgilerin açıklanma sıklıklarına göre dağılımı Tablo 10.'da gösterilmiştir.

Tablo 10. Bölümlere Göre Raporlama Yapan İşletmelerin Tüm İşletmeyi Kapsayan Bilgilere İlişkin Açıklamaları

	İşletme Sayısı	Oran
Ürün ve Hizmet Açıklamaları	43	%22
Büyük Müşteriler (Yoğunlaşma Riski)	9	%5
Coğrafi Bilgiler	2	%1

Tüm işletmeyi kapsayan bilgiler kapsamında 43 (%22) ürün ve hizmet, 2 (%1) işletme coğrafi bilgiler ve 9 (%5) işletmede yoğunlaşma riski kapsamında büyük müşterilere ilişkin açıklama yapmıştır.

Sonuç

Bölümsel bilgi ihtiyacı, işletmelerin kaynak ve kapasite kullanım etkinliği ile performans ölçümü gibi yönetim ihtiyaçlarının bir sonucudur. Bölümsel bilgi, işletme içi finansal tablo kullanıcılarının alacakları stratejik kararlarda oldukça önemlidir. Ancak zaman içerisinde işletmelerin faaliyet alanlarının genişlemesi, farklı coğrafyalarda faaliyet göstermesi gibi durumlar işletme dışı kullanıcılarının da bölümsel raporlama ihtiyacını ortaya çıkarmıştır. Bölümsel raporlama yardımıyla; işletme yönetiminin, bakış açısı çerçevesinde, karar almada kullandıkları bilgilerin anlaşılması, işletmenin faaliyet

gösterdikleri alanlarla ilgili risk ve getirilerin daha iyi analiz edilmesi ve finansal tablo kullanıcılarının işletmenin faaliyetleri ile ilgili daha doğru tahminler yapabilmesini sağlamak amaçlanmaktadır.

Bu çalışmanın amacı, BIST'te işlem gören işletmelerin bölümlere göre raporlamaya ilişkin uygulamalarını ortaya koymaktır. Çalışmanın amacı doğrultusunda, BIST'te işlem göre işletmelerin 2020 yılı finansal tabloları ve dipnotları incelenmiş ve 2020 yılı itibariyle bölümsel raporlama uygulamalarının durumu analiz edilmiştir. Çalışmada BIST'te işlem gören işletmelerin seçilmesinin nedeni, bu işletmelerin finansal tablolarına ulaşmadaki kolaylık ve TFRS-8 standardının kapsamı gereği bölümsel raporlama yapma zorunluluğudur. Literatürde yer alan çalışmalarda belirli bir sektörde ve endekte yer alan işletmelerin faaliyet bölümleri standardını uygulama düzeyleri incelenmiştir. Literatürdeki diğer çalışmalarla karşılaştırıldığında, çalışma ana kütle seçimi açısından diğer çalışmalardan farklılaşmaktadır. Bu çalışma literatürde BIST'te işlem gören tüm işletmeleri ve tüm sektörleri kapsayan ilk çalışmadır.

Çalışmada, TFRS-8: Faaliyet bölümleri standardı kapsamında yer alan raporlama ve açıklama kriterleri dikkate alınarak çeşitli araştırma soruları oluşturulmuştur ve bu sorular kapsamında BIST'te işlem gören işletmelerin 2020 yılı finansal tabloları incelenmiştir. Bu kapsamda incelenen işletmelerin bölümlere göre raporlama yapıp yapmadığı ve nedenleri incelenmiştir. Yapılan araştırmada 435 işletmenin finansal tablosu incelenmiş ve incelenen işletmelerin yaklaşık yarısı olan 190 (%44) işletmenin bölümlere göre raporlama yaptığı görülmüştür. Bölümlere göre raporlama yapmayan işletmelerin neden bölümlere göre raporlama yapmadıkları incelendiğinde, genel olarak işletmelerin tek bir faaliyet alanında ya da coğrafya da faaliyet göstermesinden kaynaklandığı görülmüştür. Yapılan diğer açıklamalar da incelendiğinde bazı işletmelerin, faaliyetlerinin tek bir faaliyet alanı ile sınırlı olmamasına rağmen standartta yer alan birleştirme kriterlerini uygulaması sonucunda faaliyet bölümlerini birleştirdikleri ve bölümlere göre raporlama yapmadıkları görülmüştür. Ayrıca bazı işletmeler yurt dışı satışları bulunmasına rağmen bu tutarın önemli olmaması nedeniyle coğrafi bölümlere göre raporlama yapmamıştır. Araştırma sonuçları literatürde yer alan diğer çalışmalarla (Ömürbek ve Özdemir, 2009; Uyar ve Güngörmüş, 2009; Poroy, 2009) araştırma yılları dikkate alınarak karşılaştırma yapıldığında bölümlere göre raporlama yapan işletme oranı artış olduğu ve benzer sonuçlara ulaşıldığı gözlemlenmiştir.

Bölümlere göre raporlama standardında 2009 yılında yapılan en önemli değişiklik raporlama yaklaşımına “karar almaya yetkili mercii” kavramının getirilmesidir. Böylece işletme dışına sunulacak bilgiler, işletmenin iç yapısı göz önünde bulundurularak karar alma ve performans ölçme amacıyla oluşturulan iç raporlara dayandırılmıştır. Bu kapsamda işletmelerin raporlama

tercihleri değişmektedir. Bazı işletmeler ana bölümlerin yanında alt bölümlere ilişkin raporlama da yapmaktadırlar. Ayrıca açıklanan bilgiler işletmelerden işletmeye sektörden bağımsız olarak değişmektedir. Bu kapsamda çalışma literatürde yer alan çalışmalarla kıyaslandığında, diğer çalışmalarda ana bölümlerin yanında alt bölümlere ilişkin raporlama sonuçlarının incelenmediği gözlemlenmiştir.

Bölümlere göre raporlama standardı kapsamında işletmeler dipnotlarında raporladıkları bölümlerle ilgili birtakım bilgileri açıklamaları gerekmektedir. Bu açıklamalar incelendiğinde incelenen işletmelerin tamamının benzer açıklama yapmadığı hatta birçoğunun açıklamaları sınırlı tuttukları gözlemlenmiştir. Bu durumun nedenlerinin tespiti ayrı bir araştırma konusudur.

Çalışmada bölümlere göre raporlama standardının uygulanması ile ilgili BIST'te işlem gören işletmelerin 2020 yılı finansal tabloları ve dipnotları incelenmiş olup, 2020 yılı itibarıyla işletmelerin bölümlere göre raporlama uygulamaları ortaya koyulmuştur. Çalışma bir durum tespit çalışmasıdır. Bu çalışmaya haricinde, bölümlere göre raporlamanın talep eden gruplarının bilgi ihtiyacı dikkate alınarak, bölümlere göre raporlama ile belirli finansal tablo unsurları arasında ilişkiyi ortaya koyan çeşitli ilişki analizleri yapılabilir.

Kaynaklar

- Altaf, N. (2014), Impact of Segment Reporting on Stock Market Performance, *Journal of Business Management & Social Sciences Research*, Vol.3, No.6, 64-70.
- Arsoy, A.P. (2008), Bölümsel Raporlamada Yeni Bir Uygulama: IFRS 8. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 38, 177-185.
- Birt, J., Joshi, M. and Kend, M (2017), Segment Reporting in a Developing Economy: The Indian Banking Sector. *Asian Review of Accounting*, Vol.25, No.1, 127-147.
- Botosan, C.A. and Stanford, M. (2005), Managers' Motives to Withhold Segment Disclosures and the Effect of SFAS No.131 on Analysts' Information Environment. *The Accounting Review*, 80(3), 751-771.
- Bugeja, M., Czernkowski, R. and Moran D. (2015), The Impact of the Management Approach on Segment Reporting. *Journal of Business Finance&Accounting*, 42(3) & (4), 310-336.
- Çiftcioğlu, A. ve Poroy N. (2010), Sosyal Sorumluluk ve Bölümlere Göre Raporlama İlişkisini Anlamaya Yönelik Bir Araştırma. *Business and Economics Research Journal*, Volume 1, Number 1, 83-99.
- Farias, P. and Rodrigues, R. (2015), Segment Disclosures Under IFRS 8's Management Approach: Has Segment Reporting Improvement?. *Spanish Journal of Finance and Accounting*, 44(2), 117-133.

- Gençoğlu, Ü.G. ve Arsoy A.P. (2004), Finansal Bilgilerin Bölümlere Göre Raporlanması. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 6(1), 1-18.
- Kamu Gözetimi Muhasebe ve Denetim Standartları Kurumu (2020). TFRS-8: Faaliyet Bölümleri. Erişim adresi: https://www.kgk.gov.tr/Portalv2Uploads/files/Duyurular/v2/TFRS/TFRS_2020/TFRS%208.pdf (27.12.2020)
- Kang, H. and Gray, S.J. (2013), Segment Reporting Practices in Australia: Has IFRS 8 Made a Difference?. *Australian Accounting Review*, No 66, Vol. 23, Issue: 3, 232-243.
- Kılıç, M. (2016), Faaliyet Bölümleri Standardı Kapsamında Bölümsel Bilgi Raporlaması: Borsa İstanbul Şirketleri Üzerine Bir Araştırma. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 70, 15-38.
- Kobbi-Fakhfakh, S., Shabou, R.M. and Pige, B. (2018), Determinants of Segment Reporting Quality: Evidence from EU. *Journal of Financial Reporting and Accounting*, Vol.16, No.1, 84-107.
- Kopecká, N. (2016), The IFRS 8 Segment Reporting Disclosure: Evidence on the Czech Listed Companies. *European Financial and Accounting Journal*, 11(2), 5-20.
- Lucchese, M. and Carli F.D. (2016), The Impact of IFRS 8 on Segment Disclosure Practice: Panel Evidence from Italy. *International Journal of Accounting and Financial Reporting*, 6(1), 96-126.
- Nichols, N.B., Strees, D.L. and Tarca A. (2013), The Impact of Segment Reporting Under the IFRS 8 and SFAS 131 Management Approach: A Research Review. *Journal of International Financial Management & Accounting*, 24(3), 261-312.
- Obradovic, V. and Karapavlovic, N. (2016), External Segment Reporting in the Republic of Serbia. *Economic Themes*, 54(1), 155-176
- Ömürbek, V. ve Özdemir, O. (2009), TFRS 8 Faaliyet Bölümleri Standardı Çerçevesinde Coğrafi Bölümlere Göre Finansal Raporlama: İMKB-100 Şirketlerinde Uygulanma Düzeyi, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 44, 199-211.
- Özdemir, M. (2010), Nitel veri Analizi: Sosyal Bilimlerde Yöntembilim Sorunsalı Üzerine Bir Çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323-343.
- Özdemir, S. (2015), Bankalardaki Bölümsel Raporlama Uygulamalarının TFRS 8 Faaliyet Bölümleri Standardı Çerçevesinde İncelenmesi: Bir Uygulama Önerisi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 67, 23-36.
- Özden, B. (2009), *Bölümlere Göre Raporlama Standartları ve Bir Uygulama*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Poroy, N. (2009), *Yönetim Açısından Bölümlere Göre Raporlama*. Yüksek Lisans Tezi, Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bursa.
- Prather-Kinsey J. and Meek G.K. (2004), The Effect of Revised IAS 14 on Segment Reporting by IAS Companies. *European Accounting Review*, 13:2, 213-234.
- Sağlam, N. (2009), TFRS-8 Faaliyet Bölümlerine İlişkin Türkiye Finansal Raporlama Standardı. N. Sağlam, S. Şengel ve B. Öztürk (Ed.), *Türkiye Muhasebe Standartları Uygulaması (Yorum-Açıklama-Örnekler) içinde* (1337-1376), Genişletilmiş ve Gözden Geçirilmiş 3. Baskı, Ankara: Maliye ve Hukuk Yayınları.
- Uyar, A. ve Güngörmüş, A.H. (2009), “TFRS 8 Faaliyet Bölümleri” Standardının Uygulanmasına İlişkin İMKB’de İşlem Gören Sanayi Şirketleri Üzerine Bir Araştırma. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 18, Sayı 2, 427-439.
- Üçoğlu, D. (2020), UFRS 8 Faaliyet Bölümleri Standardı Kapsamında Borsa İstanbul’daki Uygulamaların Karşılaştırılmalı Analizi. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 22(3), 506-528.
- Zeytinoğlu, E. (2015), Faaliyet bölümleri Standardı Doğrultusunda Bölümsel Bilginin Açıklanması: Borsa İstanbul Örneği. *Journal of Accounting, Finance and Auditing Studies*, 1/4, 81-107.